

अनुसूची-२

दफा ४ तथा अनुसूची १ को भाग २ सँग सम्बन्धित



बर्दिबास नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड:- ९

संख्या:- ५

मिति:-२०८३/०३/२५

भाग-२

बर्दिबास नगरपालिका

खानेपानी तथा सरसफाइ मापदण्ड,
२०८३

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१.संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

यो मापदण्ड बर्दिबास नगरपालिकाभित्र सुरक्षित, पर्याप्त र दिगो खानेपानी उपलब्ध गराउन, सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन गर्न, पानीको स्रोतको संरक्षण गर्न र उपभोक्ता समिति/सेवा प्रदायकलाई व्यवस्थित गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा मापदण्ड र बर्दिबास नगरपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाई ऐन २०७९ अनुसार तयार गरिएको हो।

यो मापदण्डको नाम "बर्दिबास नगरपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाई मापदण्ड, २०८३" रहनेछ।

यो मापदण्ड कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भएको मितिदेखि लागू हुनेछ।

२.परिभाषा:

"खानेपानी" भन्नाले मानव उपभोग (पिउने, खाना पकाउने, सरसफाई) का लागि प्रयोग गरिने सुरक्षित पानी सम्झनु पर्छ।

"सरसफाई" भन्नाले घर, समुदाय, र सार्वजनिक स्थलबाट निस्कने फोहोरमैला तथा ढलको उचित व्यवस्थापन सम्झनु पर्छ।

"खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति" भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाई तथा स्वच्छता सेवा उपयोग गर्ने उपभोक्ता घरधुरी सदस्यहरूले उपभोक्ता संस्थाको रूपमा रहेको सामुदायिक संस्थाको विधान बमोजिम साधारण सभा वा अधिवेशनबाट गठन हुने समितिलाई जनाउँदछ।

"सेवाप्रदायक" भन्नाले खानेपानी सेवा, सरसफाई सेवा, सेवा प्रणालीको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको माध्यमबाट खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता सेवा उपलब्ध गराउने उपभोक्ता संस्था वा अनुमति पत्र प्राप्त संस्था सम्झनु पर्दछ।

परिच्छेद २

खानेपानीको गुणस्तर तथा आपूर्ति सम्बन्धी मापदण्ड

पानीको गुणस्तर (Water Quality Standards): प्रत्येक खानेपानी उपभोक्ता समिति तथा आपूर्ति कर्ताले नेपाल सरकारको राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड बमोजिम निम्न बुँदाहरू पालना गर्नुपर्नेछ:

(क) अनिवार्य परीक्षण गर्नु पर्ने Parameters

खण्ड:९

संख्या:५

मिति:२०८३/०३/२५

क्र.सं.	Parameters	एकाइ (Unit)	अधिकतम सघनन् सीमा (Maximum Concentration Limit)	कैफियत (Remarks)
Physical Parameters				
१	धमिलोपन (Turbidity)	एन. टि.यु.(NTU)	५	NHBGV
२	हाइड्रोजन विभव (pH)		६.५-८.५	NHBGV
३	रङ्ग (Color)	टि.सि.यु.(TCU)	५	NHBGV
४	स्वाद र गन्ध (Taste and Odor)		आपत्तिजनक हुन नहुने	NHBGV
५	विद्युतीय संवाहकता (Electrical Conductivity)	माइक्रोसिमेन्स/से.मि. (μ S/cm)	१५००	NHBGV
Chemical Parameters				
६	फलाम (Iron)	मि.ग्रा./लि. (mg/L)	०.३ (३)	NHBGV
७	मेन्गानिज (Manganese)	मि.ग्रा./लि. (mg/L)	०.२०	NHBGV
८	आर्सेनिक (Arsenic)	मि.ग्रा./लि. (mg/L)	०.०५	HBGV
९	फ्लोराइड (Fluoride)	मि.ग्रा./लि. (mg/L)	०.५०-१.५० (न्यूनतम-अधिकतम)	HBGV
१०	अमोनिया (Ammonia)	मि.ग्रा./लि. (mg/L)	१.५०	HBGV
११	क्लोराइड (Chloride)	मि.ग्रा./लि. (mg/L)	२५०	NHBGV
१२	सल्फेट	मि.ग्रा./लि.	२५०	NHBGV

	(Sulphate)	(mg/L)		
१३	नाइट्रेट	मि.ग्रा./लि.	५०	HBGV
	(Nitrate)	(mg/L)		
१४	तामा	मि.ग्रा./लि.	१	NHBGV
	(Copper)	(mg/L)		
१५	जस्ता	मि.ग्रा./लि.	३	NHBGV
	(Zinc)	(mg/L)		
१६	आलुमिनियम	मि.ग्रा./लि.	०.२०	NHBGV
	(Aluminium)	(mg/L)		
१७	कुल कडापन	मि.ग्रा./लि.	५००	NHBGV
	(Total Hardness)	(mg/L)		
१८	क्लोसिन अवशेष	मि.ग्रा./लि.	०.१०-०.५०	HBGV
	(Residual Chlorine)	(mg/L)	(न्युनतम- अधिकतम)	(क्लोरीन प्रयोग हुने प्रणालीमा मात्र)
Microbiological Parameters				
१९	ई-कोली	सि.एफ.यु/१००	०	HBGV
	(E.Coli)	मि.लि.(CFU/100ml)		
(ख)जोखिम तथा सान्दर्भिकताको आधारमा थप परीक्षण गर्नु पर्ने Parameters				
क्र.सं.	Parameters	एकाइ(Unit)	अधिकतम सीमा(Maximum Concentration Limit)	सघनन् कैफियत (Remarks)
Physical Parameters				
१	कुल घुलित ठोस पदार्थ	मि.ग्रा./लि.	१०००	NHBGV
	(Total Dissolved Solids)	(mg/L)		
Chemical Properties				

२	क्याल्सीयम (Calcium)	मि.ग्रा./लि. (mg/L)	२००	NHBGV
३	सिसा (Lead)	मि.ग्रा./लि. (mg/L)	०.०१	HBGV
४	क्याडमियम (Cadmium)	मि.ग्रा./लि. (mg/L)	०.००३	HBGV
५	क्रोमियम (Chromium)	मि.ग्रा./लि. (mg/L)	०.०५	HBGV
६	सायनाइड (Cyanide)	मि.ग्रा./लि. (mg/L)	०.०७	HBGV
७	पारो (Mercury)	मि.ग्रा./लि. (mg/L)	०.००१	HBGV
८	नाइट्राइट्स (Nitrites)	मि.ग्रा./लि. (mg/L)	३	HBGV
Microbiological Parameters				
९	कुल कोलिफर्म (Total Coliform)	सि.एफ.यु/१०० मि.लि.(CFU/100ml)	० (९५% नमुनाहरूमा)	HBGV

द्रष्टव्यः

१. कोष्ठभित्र राखिएका मानहरू विकल्प नरहेको अवस्थामा मात्र मान्य हुनेछन् ।

२. Health Based Guideline Value (HBGV) भएका Parameters मानव स्वास्थ्यमा पर्न सक्ने प्रतिकूल असरसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित छन्। Non- Health Based Guideline Value (NHBGV) भएका Parameters प्रणालीको सञ्चालन प्रक्रियाहरूको प्रभावकारिता वा पानीको सामाजिक स्वीकार्यता वा पानीको सौन्दर्य (Aesthetic Value) सँग सम्बन्धित छन ।

३. यो गुणस्तर लागु भएको तीन वर्षभित्र सबै सेवा प्रदायकले माथि खण्ड (क) मा व्यवस्था भए बमोजिमको Parameters सबै प्रणालीमा अनिवार्य रूपमा एक पटक परिक्षण गरी आधार-तथ्याङ्क तयार

गर्नुपर्नेछ।

नगरपालिकाले समय समयमा माग गरेको Parameters को हकमा तोकिएको समयभित्र परीक्षण गरी विवरण पेश गर्नुपर्नेछ।

४. माथि खण्ड (क) मा उल्लेख भएका बाहेक प्राकृतिक प्रकृया, औद्योगिक क्रियाकलाप, मानव बस्तीबाट उत्सर्जित हुन सक्ने हानिकारक धातु तथा ढलजन्य यौगिक, कृषिजन्य कृयाकलापका कारण पानीमा उत्पन्न हुन सक्ने भौतिक, जैविक तथा रासायनिक प्रदुषण समेत मध्यनजर राखी जोखिम तथा सान्दर्भिकताको आधारमा माथि खण्ड (ख) मा उल्लेखित थप Parameters को परीक्षण गर्नु पर्नेछ।

५. पानीजन्य महामारीको अवस्थामा ई-कोली लगायत अन्य शंकास्पद सूक्ष्म जैविक प्रदुषकहरू समेत परिक्षण गर्नु पर्नेछ।

६. विपद् वा आपतकालिन अवस्थाहरूमा सेवा प्रदायकबाट वितरित खानपानीको गुणस्तर माथि खण्ड (क) बमोजिम कायम गर्न नसक्ने अवस्थामा सेवा प्रदायकले सेवाग्राहिलाई घरेलु तथा वैकल्पिक उपाय अवलम्बन गरी पानी शुद्धीकरण गरेर मात्र प्रयोग गर्न पूर्व सूचना जारी गर्नुपर्नेछ।

७. खानेपानी गुणस्तर अनुगमनका क्रममा प्रणालीको अवस्था अनुसार महामारीको अवस्था र बढी प्रदुषण हुन सक्ने बर्सातको समयमा क्लोरिन अवशेष ०.५ मि.ग्रा./लि. भन्दा बढी र तत्कालै वैकल्पिक स्रोत नभएको अवस्थामा फ्लोराइड ०.५ मि .ग्रा./लि. भन्दा कम पाइएमा पनि यो गुणस्तर प्रतिकुल भएको मानिने छैन।

८. यस गुणस्तरमा समावेश नभएका तर प्रणाली विशेषमा आकर्षित हुने स्वास्थ्यको दृष्टिकोणबाट हानिकारक Parameters जस्तै कृषिजन्य विषादीबाट निस्कने यौगिक समूह र तिनका अवशेषजन्य प्रदुषक आदिको हकमा सघनन् सीमा (Concentration Limits) विश्व स्वास्थ्य सङ्गठनको खानेपानी गुणस्तर निर्देशिका, २०१७ बमोजिम हुनु पर्नेछ।

खानेपानी सेवाको निरन्तरता र परिमाण

- प्रत्येक नागरिकलाई दैनिक कम्तीमा ६५ देखि १०० लिटर प्रति व्यक्ति (LPCD) सुरक्षित पानी उपलब्ध गराउने लक्ष्य राख्नुपर्नेछ।
- पानीको मुहान संरक्षण क्षेत्र वरिपरि (कम्तीमा ५० मिटर भित्र) दिसापिसाब गर्न, फोहोर फाल्न वा रासायनिक मल प्रयोग गर्न पाइने छैन।

परिच्छेद ३

सरसफाइ तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन मापदण्ड

घरेलु तथा संस्थागत सरसफाइ

- प्रत्येक घर, विद्यालय, र सार्वजनिक संस्थामा अनिवार्य रूपमा सुरक्षित शौचालय (Sanitary Toilet) हुनुपर्नेछ।
- सेप्टी ट्याङ्की (Septic Tank) को निर्माण गर्दा खानेपानीको इनार वा मुहानबाट कम्तीमा १५ मिटरको दूरीमा मात्र निर्माण गर्नुपर्नेछ।

फोहोरमैला वर्गीकरण र विसर्जन

- घरबाट निस्कने फोहोरलाई अनिवार्य रूपमा कुहिने र नकुहिने गरी दुई भागमा वर्गीकरण गर्नुपर्नेछ।
- प्लाष्टिक जन्य तथा हानिकारक फोहोरलाई खुला ठाउँ वा नदीनालामा विसर्जन गर्न पूर्ण रूपमा निषेध गरिएको छ।

परिच्छेद ४

अनुगमन, शुल्क तथा जरिवाना

अनुगमन समिति: नगरपालिकाको उपप्रमुखको संयोजकत्वमा एक "खानेपानी तथा सरसफाइ अनुगमन समिति" गठन गरिनेछ जसले वर्षको कम्तीमा दुई पटक पानीको प्रयोगशाला परीक्षण (Water Testing) गराउनुपर्नेछ।

दण्ड र जरिवाना: खानेपानीको मुख्य पाइपलाइनमा स्वीकृत विना जडान गरेमा वा पानी फोहोर गरेमा ऐन बमोजिम रु. ५,००० देखि रु. २५,००० सम्म जरिवाना गर्न सकिनेछ।

परिच्छेद ५

विविध

उपभोक्ता समितिको गठन: प्रत्येक खानेपानी आयोजना सञ्चालनका लागि अनिवार्य रूपमा उपभोक्ता समिति गठन गरिनेछ, जसमा कम्तीमा ३३% महिला सहभागिता सुनिश्चित हुनुपर्नेछ।

आज्ञाले,
राममणि अधिकारी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बौद्धवास राजपत्र